

משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה
מינהל מחקר וכלכלה

סקירת תוכניות תב"ת בתחום אנשים עם מוגבלות ומאפייני המשתתפים בתוכניות

דו"ח מספר 1

מיכל אלפסי

יצויין כי עבודת הדו"ח התאפשרה הודות לעבודתה של גב' מרים גרינשטיין, סטטיסטיקאית במינהל מחקר וכלכלה במשרד התמ"ת וכן הודות לסיוע הניתן לנו מאנשי תב"ת - מר אלי בנטאטה - ראש תחום צעירים, נכויות ויזמות; גב' חיה גרף - מנהלת תוכניות בכירה, תחום יזמות וגב' עינת מסטרמן - מנהלת תוכניות, תחום נכויות וצעירים.

מיכל אלפסי, מנהלת תחום מחקר נכויות, מינהל מחקר וכלכלה, משרד התמ"ת

מאי 2011

תב"ת – תנופה בתעסוקה מיסודם של ג'וינט ישראל וממשלת ישראל פועלת מזה שש שנים למען שילובן של אוכלוסיות חלשות במעגל העבודה. האוכלוסיות בהן מתמקדת תב"ת הן: צעירים מודרים בגילאי 21-34; עולים; החברה הערבית; חרדים; אנשים עם מוגבלות.

לאוכלוסיית אנשים עם מוגבלות ישנם חסמים יחודיים העומדים בפני שילובם בעבודה. לפיכך, נקודת המוצא של תב"ת לעבודה עם אוכלוסיה זו מאופיינת בשלושה עיקרים:

1. קיים צורך בהתאמות במקום העבודה, כגון שעות גמישות, הסעות, עבודה חלקית, התאמת העבודה למגבלה התעסוקתית.
2. מעל שליש ממקבלי קצבת נכות מצהירים כי היו מעוניינים להשתלב בעולם העבודה.
3. החלת המלצות ועדת לרון¹.

כמו כן, תב"ת מתייחסת למספר היבטים, קשיים ואתגרים נוספים העומדים בפני המערכת התעסוקתית – שיקומית:

1. מרבית העבודות שבהן עוסקים אנשים עם מוגבלות במסגרות מוגנות הן עבודות פשוטות וברמה נמוכה.
2. אין מעבר בין השלבים שברצף התעסוקתי. כלומר, אין מעברים בין עבודה מוגנת לנתמכת ובין עבודה נתמכת לשילוב מלא בשוק הפתוח במעמד של עובד רגיל.
3. היעדר תוכניות המקדמות יזמות ופתיחה של עסקים קטנים על ידי אנשים עם מוגבלות.
4. העדר קיומה של תוכנית כוללנית וממוסדת להכנה ליציאה לעבודה במערכת החינוך.

לאור כל זאת, מטרותיו המרכזיות של תחום אנשים עם מוגבלות הינן:

1. העברת תוכניות ומודלים הפועלים בהצלחה לאחריות שותף ממשלתי מוביל.
2. פיתוח מודלים של הכשרה מקצועית מותאמת ומונגשת לאוכלוסיה.
3. מינוף ושיווק של החלטות ועדת לרון.
4. פיתוח תוכניות כלכליות אשר יעודדו את הסקטור העסקי לפתח יזמות.
5. שיתוף מעסיקים בתהליכי הפיתוח.
6. הנגשת תשתיות קיימות לשילוב אנשים עם מוגבלות בשוק העבודה.

מסמך זה יתמקד בתוכניות המופנות לאוכלוסיית אנשים עם מוגבלות ויצג תיאור תמציתי של התוכניות הללו וכן את מאפייניהם של המשתתפים בהן. לפיכך, יכלול המסמך ארבעה פרקים עיקריים:

- א. סקירת התוכניות
- ב. מקורות הנתונים
- ג. מאפיינים סוציו דמוגרפיים של המשתתפים בתוכניות
- ד. מאפיינים תעסוקתיים של המשתתפים בתוכניות

¹ ועדה ציבורית בראשות השופט לרון ז"ל, אשר מונתה כחלק מההסכם לסיום שביבת הנכים שפרצה בחורף 2002. אחת ממטלות הועדה היתה בחינת דרכים לתמרוץ ועידוד אנשים עם מוגבלות להשתלב בשוק העבודה.

(1) תוכניות פעילות כיום

(1.1) צרכנים כנותני שירות

תיאור התוכנית ומטרותיה: הפרוייקט נועד לקדם את שילובם התעסוקתי של נפגעי נפש כאנשי צוות מקצועיים במערך השיקום של משרד הבריאות במסגרות שיקום קהילתיות. במסגרת בית הספר לשיקום של משרד הבריאות, מתקיים קורס מקצועי המכשיר נפגעי נפש לעבודה, אך קיים צורך במרכיבים של ליווי להשמה וליווי במהלך העבודה, הן של הצרכנים והן של המעסיקים. לתוכנית מספר שלבים: (א) איתור וגיוס (ב) הכשרה מקצועית; (ג) שיווק והסברה; (ד) השמה בעבודה; (ה) ליווי ותמיכה שוטפים לנפגעי נפש המעוניינים להשתלב בעבודה כמדריכי שיקום, וכן למעסיקים שמעסיקים כעת או מעוניינים להעסיק נפגעי נפש. עד כה נותן השירות הקיים ליווי פעיל ל- 95 צרכנים כנותני שירות המשולבים במסגרות שונות כגון חונכים, סומכים, מדריכים בהוסטלים או בתעסוקה מוגנת.

אוכלוסיית יעד: נפגעי נפש זכאי סל שיקום.

רכזת ארצית: ורד מרזר – ספיר.

מועד סיום שלב א' של התוכנית: דצמבר 2011.

תקציב התוכנית: \$185,000.

מחקר הערכה מלווה: בוצע מחקר בליווי ועדת ההיגוי. פורסם דו"ח שהתמקד בעיקר בקורס ההכשרה ובתהליך הליווי שניתן לצרכנים.

הישגים עד עתה:

(א) ליווי והשמה של כ- 95 מתמודדים במקצוע

(ב) בניית מודל מקצועי, תוך ביסוס ייחודיות אל מול שירותי תעסוקה נתמכת הקיימים כיום.

(ג) התחלת בניית מערך הסברה ושיווק למעסיקים, ללקוחות פוטנציאליים ולאנשי משרד הבריאות.

שלב ב' בתוכנית החל מ- 2012 יכלול התמקדות בהכשרת העובדים מצד אחד ובהכשרת המעסיקים מצד שני, תוך פיתוח הרגולציה והמתודולוגיה במטרה לבסס את המנגנון ואת המקצוע.

אנשים עם מוגבלות אשר רואים עצמם כמתאימים לתוכנית ומעוניינים להשתתף בה מוזמנים לפנות לתב"ת בטלפון 09-7656475.

1.2 מעול אנושי להון אנושי/הכשרה לנתמכת

תיאור התוכנית ומטרותיה: איתור מעסיקים הזקוקים לידיים עובדות בתחומים שונים והנגשת הכשרות מקצועיות. התוכנית כוללת קורס מקצועי, שנבנה יחד עם מעסיקים פוטנציאליים, המשלב לימודים תיאורטיים מוגשים ברמה גבוהה ולימודים מעשיים כבר בשלבים הראשונים של הקורס. בין ההתאמות הניתנות למשתתפים בקורסים – מבחן בעל פה במקום בחינה בכתב, שיעורי חזרה רבים, חילוץ החומר ההכרחי מתוכנית הלימודים לטובת הקורס המוגש, חלוקת סיכומי שיעור וכדומה.

הקורסים שפועלים במסגרת התוכנית הם: טבחיות, חיווט והלחמה, נציגי לקוחות ופקידי קבלה, טיפול בקשישים, פקידות בסביבה מודרנית, מכונאות רכב, טכנאי P.C ומכירות. השאיפה הינה לפתוח את התוכנית למקצועות נוספים ולהנגיש את כל הקורסים הקיימים באגף להכשרה מקצועית במשרד התמי"ת.

חלק מן ההכשרות מתקיימות בתוך מקומות העבודה וחלקן בבתי ספר מקצועיים בשילוב מעסיקים פוטנציאליים. כל קורס נבנה בשיתוף המגזר העסקי שבו ישתלבו בוגרי הקורס במסגרת של עבודה נתמכת. הקורסים נמשכים 4 – 10 חודשים (בהתאם למקצוע) במסגרת של 5 – 6 שעות ביום, כאשר השבוע מחולק לימים עיוניים וימים מעשיים. לאחר הקורס ועמידה במבחני הסיום, מלווים המשתתפים להשמה במקומות עבודה בשוק הפתוח במקצוע הנרכש. המעקב של תב"ת אחר בוגרי התוכנית נערך אחת לשלושה חודשים ונמשך כשנה וחצי לפחות. במקביל, ניתן גם ליווי למעסיק, כאשר הכלים שפותחו במהלך מחקר ההערכה מאפשרים לבחון את מידת שביעות הרצון של המעסיק. הפניית משתתפים לתוכנית נעשית בשלושה אופנים – הפניה על ידי משרד הבריאות, הפניה על ידי המוסד לביטוח לאומי (כחלק מתוכנית שיקום), וכן פנייה עצמאית של מעוניינים. כל מי שהופנה לתוכנית, בין אם ע"י גורם חיצוני ובין אם עצמאית, מתקבל לראיון אצל איש צוות שבדק את יכולותיו, רמת המוטיבציה שלו וסיכוייו להצליח בקורס שביקש להשתתף בו (על בסיס הכלי שפותח במהלך המחקר המלווה). לאחר מכן מתקיים ראיון אישי, כאשר פעמים רבות משתתף בראיון נציג של בית הספר שבו יתקיים הקורס. יצוין כי לחלק מהמשתתפים בתוכנית זו ישנה השתתפות עצמית של 250 ₪ - 500 ₪.

לסיכום, מטרת התוכנית היא הנגשת הכשרות מקצועיות נורמטיביות לאנשים עם מוגבלות, הכשרתם כעובדים מקצועיים ושילובם בארגונים עסקיים ביחסי עובד – מעביד.

אוכלוסיית יעד: כלל אוכלוסיית אנשים עם מוגבלות

רכז ארצית: איה חסדאי

מועד סיום שלב א' בתוכנית: דצמבר 2013

תקציב התוכנית: \$380,000.

מחקר הערכה מלווה: מתבצע מחקר הערכה מלווה על ידי חברת "משב", שבמהלכו פותח כלי הערכה בשם Triple M V P (Mapping monitoring & managing vocational processing), שמספק למשתמש מידע "און-ליין" מהשטח ומאפשר לרכזים בשטח לערוך מיון המנבא הצלחה בקורסים.

הישגים עד עתה:

(א) הכשרה וליווי של כ – 320 משתתפים.

(ב) פיתוח מודל ייחודי להנגשת הכשרה מקצועית והשמה של אנשים עם מוגבלות.

שלב ב' בתוכנית יכול ליווי קליטת המודל על צורותיו השונות באגף להכשרה מקצועית במשרד התמ"ת ופיתוח שדות תעסוקתיים נוספים.

אנשים עם מוגבלות אשר רואים עצמם כמתאימים לתוכנית ומעוניינים להשתתף בה מוזמנים לפנות לתב"ת בטלפון 03-5272283.

1.3 יוזמה – חממה שיקומית²

תיאור התוכנית ומטרותיה: פרויקט חדשני שנועד לקדם את אפשרויות השיקום התעסוקתי של נפגעי הנפש. התוכנית מאפשרת את אפיק היזמות העצמית כתעסוקה שיקומית המותאמת ליכולות המשתתף, רצונותיו והסביבה העסקית. הפרוייקט מספק מסגרת לימודית-תעסוקתית לקבוצות מתמודדים בתהליך מתמשך לשם הקמת מיזמים כלכליים יציבים. בשלב זה התוכנית פועלת בבאר שבע.

אוכלוסיית יעד:

(א) אנשים בגיל העבודה, המתקשים להשתלב בגלל מגבלותיהם (מגבלה נפשית).

(ב) נפגעי נפש הזכאים לסל שיקום תקף של משרד הבריאות/ הביטחון או שיכולים לממן את השירות באופן אחר.

(ג) בעלי פוטנציאל להפיק תועלת מהשתתפות בתוכנית, בעלי מוטיבציה להצלחה תעסוקתית ונכונות לשתף פעולה.

כזת: בלהה גורדון

מועד סיום התוכנית: סוף 2011

תקציב 2010: \$70,000

מחקר הערכה מלווה: נערך מחקר הערכה על ידי פרופ' אריה רותם וגב' אלכסנדרה רוסצקי ובמקביל על ידי מיכל רביבו שטיינר מאוניברסיטת באר שבע, על קבוצת הפיילוט בבאר שבע. בהתאם לממצאים שונתה התוכנית והותאמה לאוכלוסיית הנכים.

הישגים עד עתה:

(א) כיום משתתפים בפרוייקט 50 מתמודדים הנמצאים בשלבים שונים של הקמת עסק.

(ב) בשנת הפיילוט פותחו 3 מסלולים כמענה לצרכים השונים של המשתתפים: מסלול נבטים (למעוניינים בפיתוח אישי ופעילויות אישיות); מסלול שותפויות (למשתתפים הזקוקים לחברה ותמיכה חברתית); מסלול מסגרות (תמיכה בקבוצות קיימות של משתתפים, הובלתם לתעסוקה יציבה ומתגמלת ולקליטת עובדים נוספים).

(ג) הרחבת הפרוייקט לאזור השפלה (אשדוד, אשקלון, יבנה, רחובות).

יעדים עתידיים:

(א) הטמעת המודל בסוכנות לעסקים קטנים של משרד התמ"ת ובאגף לבריאות הנפש במשרד הבריאות, ככלי לפיתוח עסקים קטנים למתמודדים.

(ב) הרחבת הפרוייקט בפריסה ארצית.

² תוכנית מתחום היזמות המופנית למגוון אוכלוסיות תב"ת, לרבות אנשים עם מוגבלות

2. תוכניות שהסתיימו

2.1 רשת – תעסוקה נתמכת לאנשים עם פיגור

תיאור התוכנית ומטרותיה: התוכנית נועדה ליצור מנגנון שיגביר יציאתם של חניכי המעיישים³ לעבודה נתמכת בשוק הפתוח ביחסי עובד - מעביד. במסגרת התוכנית ניתן לחניך מהמעייש, או לאנשים עם מוגבלות שגויסו מהקהילה, ליווי של מדריך שמאתר מקום עבודה, דואג להתאמת עמדת העבודה, דואג שיתבצע אבחון שכר מינימום מותאם וכדומה. בתקופה הראשונה מדובר בליווי יומיומי ואינטנסיבי, אשר פוחת בהדרגה.

אוכלוסיית יעד: אנשים עם פיגור שעובדים במעיישים או לא עובדים כלל, בעלי רצון ויכולת להשתלב בתעסוקה בשוק הפתוח.

מועד סיום התוכנית: יוני 2010.

תקציב התוכנית: \$170,000

מחקר הערכה מלווה: נערך מחקר הערכה על ידי מרטנס הופמן והוגש דו"ח סופי.

משרד הרווחה אימץ את התוכנית והיא תחת המפקח הארצי דני כץ.

הישגים עד עתה:

- (א) ליווי להשמה של כ- 120 עובדים מחוץ למעיישים.
- (ב) בניית הכשרה מקצועית למדריכי תעסוקה נתמכת בשיתוף קרן שלם.
- (ג) אימוץ מלא של התוכנית על ידי משרד הרווחה.
- (ד) תכנון, פיתוח ויישום של ספר נהלים לתעסוקה נתמכת.
- (ה) הרחבת התוכנית עבור המגזר הערבי במחוז הצפון.

2.2 תעסוק"ש

תיאור התוכנית ומטרותיה: הכשרה, השמה וליווי של אנשים עם מוגבלות תושבי קריית שמונה במקומות עבודה בשוק החופשי. במסגרת התוכנית ניתנו למשתתפים כלים מעשיים להתמודדות עם שוק העבודה החופשי והכוונה לתעסוקה מתגמלת ויציבה. בנוסף, התוכנית זיהתה מקומות עבודה בהם ישנו יתרון יחסי להעסקת עובדים עם מוגבלות ופעלה לניתוח הסטיגמה ביחס לעובדים עם מוגבלות.

אוכלוסיית יעד: אנשים עם מוגבלות תושבי קריית שמונה.

מועד סיום התוכנית: פברואר 2010

תקציב: \$67,000

מחקר הערכה מלווה: לא היה

הישגים: איתור ושילוב של 50 אנשים עם מוגבלות שמעוניינים להשתלב בשוק החופשי

³ מפעלים מווגנים

2.3) שילוב בתעסוקה לאנשים חרשים-עוורים (תסמונת אשר)

תיאור התוכנית ומטרותיה: התוכנית ביקשה להתמודד ולתת מענה תעסוקתי לצורכיהם של אנשים בעלי לקות כפולה בראיה ובשמיעה. התוכנית באה הן לתת מענה במציאת פתרונות תעסוקתיים למשתתפים אשר אינם עובדים והן לסייע למשתתפים עובדים שראייתם מתדרדרת בשימור מקומות העבודה הקיימים.

אוכלוסיית יעד: אנשים בני 21 – 45 שנמצאים על כל הרצף של לקות שמיעה ולקות ראייה כאחד, הן בלתי מועסקים והן עובדים הזקוקים לתמיכה והנגשה על מנת לשמר את מקום העבודה או להתקדם בו.

מועד סיום התוכנית: פברואר 2009

תקציב: \$32,667 בשנת הפעילות הראשונה.

מחקר הערכה מלווה: לא היה.

הישגים: הצפת הקשיים המיוחדים לאוכלוסייה זו בתחום התעסוקה וסיוע לעמותה המפעילה בחשיבה ובתכנון פתרונות לבעיות אלו.

2.4) תעסוקה לאוטיסטים – אלו"ט ובית אקשטיין

תיאור התוכנית ומטרותיה: סיוע לאנשים עם אוטיזם להתקדם על פני הרצף התעסוקתי ולמצות את מירב כישוריהם בתחום התעסוקה. ייחודה של התוכנית היה במתן פתרונות תעסוקתיים לאנשים על פני כל הספקטרום האוטיסטי.

אוכלוסיית יעד: אנשים עם אוטיזם (על פני כל הספקטרום) המוכרים על ידי משרד הרווחה.

מועד סיום התוכנית: ינואר 2009

תקציב: \$296,242

מחקר הערכה מלווה: לא היה.

הישגים: שינוי עמדות בתוך אלו"ט בתחום התעסוקה המוגנת לאנשים עם אוטיזם ושותפות בבניית מערך הכנה לתעסוקה לאנשים עם תסמונת אספרגר.

2.5) שדרוג מפעלים מוגנים

תיאור התוכנית ומטרותיה: שדרוג חמישה מפעלים מוגנים של האגודה לבריאות הציבור למתמודדי בריאות הנפש. עיקר התוכנית מבוסס על הצורך בהשגת מימון עצמאי באמצעות הפיכת המפעל המוגן למפעל שמתחזק עצמו באופן פעיל. לשם כך, מופעלת תוכנית עסקית הכוללת מרכיבי שיווק והכנסת תעסוקות מתקדמות יותר אל המפעלים המוגנים בירושלים, ת"א, יבנה, חיפה וראשלי"צ.

אוכלוסיית יעד: מתמודדי בריאות הנפש העובדים במפעלים המוגנים של האגודה לבריאות הציבור

סיום התוכנית: דצמבר 2009

תקציב: \$300,000

מחקר מלווה: לא היה.

הישגים: הכנסת קווי ייצור חדשניים לשלושה מפעלים ומעל מחצית מהעובדים במפעלים אלו החלו להרוויח מעל 1,000 ש"ח בחודש.

תיאור התוכנית ומטרותיה: בניית והטמעת מערכת איכות ISO 9000 בתוך מרכזי ומפעלי הקרן למפעלי שיקום, כך שאלו יוכלו להתמודד במכרזים מול קבלני עבודה מתחרים. התקן איפשר בנייתנהלי עבודה, הן בתחום השיקום האישי והן בתחום פיתוח התעסוקות הניתנות במפעל המוגן.

אוכלוסיית היעד: נכים בעלי נכות פיזית, חושית ונפשית הנמצאים במרכזים ובמפעלים המופעלים על ידי הקרן למפעלי שיקום.

סיום התוכנית: יוני, 2009.

תקציב: \$85,000

מחקר מלווה: לא היה.

הישגים: התקן הוכנס לתוך מרכזי הקרן והם עמדו במבחני הסמכה חיצוניים. הכנסת מערכת בקרת האיכות לא נעשתה.

2.7 גולשים בעסקים⁴ -

תיאור התוכנית ומטרותיה: מטרת התוכנית היא ליצור מקורות תעסוקה עצמאיים, באמצעות הקמת עסקים מבוססי אינטרנט, שיהוו מקור הכנסה קבוע בהשקעה סבירה. התוכנית מכשירה קבוצות של יזמים עסקיים להקמת מיזמים באינטרנט, תוך מענה לחסמים פיזיים, תרבותיים ואחרים שמגבילים יזמים אלו בסביבת העסקים הרגילה, זאת על ידי מתן ליווי צמוד, הכשרה מתאימה ותכנון עסקי יעיל.

אוכלוסיית היעד: מיעוטים, עולים, אנשים עם מוגבלות, צעירים.

אזורי פעילות: רעננה, עכו, חולון, קריית שומנה, כרמיאל, באר שבע ואשדוד.

רכז ארצי: רועי פרחן (מטיי רעננה)

מועד סיום התוכנית: מרץ 2010

תקציב 2009: \$100,000⁵

מחקר הערכה מלווה: נערך מחקר הערכה על ידי מיכל רביבו שטיינר מאוניברסיטת באר שבע, שליווה את קבוצת הפיילוט ברעננה. בהתאם לממצאים נעשו התאמות בתוכנית.

הישגים עד עתה:

(א) פיתוח המודל.

(ב) הפעלת 7 קבוצות הכוללות 130 משתתפים (הן במסלול יזמים חדשים והן במסלול בעלי עסקים).

(ג) הרחבת התוכנית לבעלי עסקים.

⁴ תוכנית מתחום היזמות המופנית למגוון אוכלוסיות תב"ת, לרבות אנשים עם מוגבלות

⁵ בפועל התקציב גבוה יותר מכיוון שמתקבלים גם כספים ממקורות חיצוניים.

מסמך זה מתבסס על נתונים שנדלו משני קבצי מקורות שונים :

1. הקובץ העיקרי שעליו מתבסס דו"ח זה הוא קובץ הנתונים המינהלי של מערכת תב"ת, אשר מכיל נתונים אודות 1,472 משתתפים בתוכניות השונות של תב"ת המיועדות לאנשים עם מוגבלות, החל מהקמת המיזם בשנת 2005 ועד יוני 2009.

נתונים אלו כוללים פרטי רקע של המשתתף, כגון גיל, מגדר, השכלה, רמת הנכות, זכאות לקיצבאות, מאפייני ניידות ומאפייני דיור, וכן נתונים אודות המצב התעסוקתי ומאפייני התעסוקה של המשתתף שעודכנו על ידי עובדי השטח שליוו את המשתתפים אחת לכמה חודשים.

יודגש כי לצורך כתיבת דו"ח זה לא נכללו בקובץ אנשים מהתוכנית ISO 9000, זאת משום שמדובר בתוכנית המתייחסת לפיתוח המערכת והיא לא כללה מידע על כל אחד מן המשתתפים, בשונה מן התוכניות האחרות.

2. קובץ מאוחד של הסקרים החברתיים של הלמ"ס לשנים 2002 – 2006, שהופק במינהל מחקר וכלכלה במשרד התעשייה, המסחר והתעסוקה.

השימוש בנתונים מקובץ זה נעשה על מנת להשוות בין מאפייניהם של המשתתפים בתוכניות תב"ת בתחום נכויות (שמוגדרים כבעלי מוגבלות על ידי רשויות המדינה ולפיכך זכאים להשתתף בתוכניות תב"ת), לבין מאפייניהם של כלל אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות, כפי שעולים מעיבודים שנערכו על הקובץ המאוחד שהוזכר לעיל.

נציין כי נתונים אלו מתייחסים לאוכלוסיית ישראל בגילאי העבודה העיקריים 20 – 64 ומבוססים על דיווח עצמי של המרואיינים אודות רמת המוגבלות שלהם. על בסיס הדיווחים האישיים של הפרטים, יצרנו משנתה חדש המגדיר את רמת תפקוד היומיומי – תפקוד מלא, תפקוד חלקי ותפקוד מועט.

לצורך כתיבת סקירה זו הוחלט להשוות את אוכלוסיית המשתתפים בתוכניות תב"ת אל אנשים עם מוגבלות בתפקוד חלקי ומועט, זאת על בסיס העובדה כי מרבית המשתתפים בתוכניות תב"ת הינם בעלי אחוזי נכות גבוהים ומקבלי קצבת נכות. על כן, שיערנו כי הם קרובים יותר במאפייניהם לבעלי מוגבלות בתפקודים הנמוכים, ולא לכלל בעלי המוגבלות הכוללים בתוכם את בעלי התפקוד הגבוה, שכלל הנראה אינם זקוקים לסיוע מסוג תוכניות התעסוקה של תב"ת.

בקובץ הנתונים המינהלי של תב"ת נשאלים כל המשתתפים בתוכניות בתחום נכויות כיצד הם מגדירים את מצבם הבריאותי – בריאים (וזאת אף על פי שיש להם מוגבלות מוצהרת שבעקבותיה הם נוטלים חלק בתוכניות של תב"ת), בעלי מוגבלות, חולים במחלה כרונית ונמצאים בנסיגה. נמצא כי לעיתים קרובות היו הבדלים בין מי שהגדירו עצמם כבריאים לבין מי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות. **בשל כך, הוצגו נתונים נפרדים, לכל אורך הצגת המאפיינים של המשתתפים שנבדקו, כך שנערכה השוואה בין מי שהגדירו עצמם כבריאים לבין מי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות.**

בנוסף, נערכה כאמור, במקומות שהמידע איפשר זאת, השוואה בין המשתתפים בתוכניות תב"ת לבין כלל אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות, בהתבסס על הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2002-2006.

בפרק זה מוצגים מאפייניהם של המשתתפים בתוכניות, לרבות מאפייני רקע כלליים (גיל, מין וכדומה), מאפייני השכלה, מאפייני נכות, מאפייני נידות ומאפייני דוור.

3.1 מאפייני רקע כלליים

כפי שניתן לראות מלוח 1, יש ייצוג יתר לגברים בתוכניות תב"ת בתחום התעסוקה - 61% מהמשתתפים הם גברים, זאת לעומת כ - 39% נשים. ייצוג היתר של הגברים נמצא הן בקבוצת המשתתפים שהגדירו עצמם כבריאים והן בקבוצת המשתתפים שהגדירו עצמם כעלי מוגבלות.

התבוננות על התפלגות הגילאים של המשתתפים בתוכניות השונות מראה כי כ - 43% מהמשתתפים הינם צעירים בגילאי 18 – 35. שיעור הצעירים בקבוצת גיל זו היה גבוה בהרבה בקרב מי שהגדירו עצמם כבריאים (57.5%), בהשוואה למי שהגדירו עצמם כמוגבלים (31.7%). 36.5% מן המשתתפים הינם בגילאי 36 – 50 ו - 20.9% הינם בגילאי 51 – 67.

באופן לא מפתיע, ניתן לראות כי בקרב קבוצת הגיל המבוגרת ביותר, ישנו ייצוג יתר למי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות (29.6%), בהשוואה למי שהגדירו עצמם כבריאים (8.5%).

בסה"כ, ממוצע גיל המשתתפים הינו 39.2 שנים, כאשר ממוצע הגיל של מי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות הינו גבוה בהרבה מממוצע הגיל של מי שהגדירו עצמם כבריאים (42.4 ו - 34.8 בהתאמה).

בהתייחס לארץ הלידה של המשתתפים, ניתן לראות כי כ-72% מהמשתתפים הינם ילידי הארץ ועוד כ-16% הינם ילידי בריה"מ לשעבר. היתר הינם ילידי אסיה-אפריקה (7.3%) וילידי אירופה-אמריקה (4.4%). ניתן לראות כי בקרב ילידי בריה"מ לשעבר ישנו ייצוג יתר למי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות, בהשוואה למי שהגדירו עצמם כבריאים (20.9% ו - 10.7%). לעומת זאת, בקרב ילידי הארץ אנו רואים כי השיעור של מי שהגדירו עצמם כבריאים הינו גבוה יותר משיעור אלו שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות (83.0% ו - 64.6% בהתאמה).

מקרב מי שאינם ילידי הארץ, כ 26% הינם עולים חדשים, כאשר בתוך קבוצה זו שיעור מי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות הינו גבוה יותר מפי 2 ממי שהגדירו עצמם כבריאים (34.5% ו - 15.4% בהתאמה).

באשר למצבם המשפחתי של המשתתפים בתוכניות, ניתן לראות כי מרביתם (61.9%) רווקים, כ - 14% גרושים, ועוד כ 14% נשואים. מעניין לראות כי בקרב הנשואים והגרושים השיעור של מי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות הינו גבוה יותר משמעותית ממי שהגדירו עצמם כבריאים, בעוד שבקרב הרווקים, שיעור האנשים שהגדירו עצמם כבריאים גבוה בכ- 20 נקודות האחוז ממי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות.

ל 33% מקרב הנשואים ישנו בן זוג עובד ולרובם המכריע (87.8%) אין ילדים. לכ 9% יש 1-2 ילדים, כאשר מקרב בעלי מספר זה של ילדים, כ- 12% הגדירו עצמם כבעלי מוגבלות בהשוואה לכ - 6% שהגדירו עצמם כבריאים.

לוח 1: מגדר, גיל, ארץ לידה, מצב משפחתי ומספר ילדים (N = 1472)

הגדרו עצמם כבעלי מוגבלות	הגדרו עצמם כבריאים	כלל המשתתפים	
6738	512	1472	סה"כ
51.5	35.7	100	סה"כ, באחוזים
			מגדר
59.8	64.6	60.8	גברים
40.2	35.4	39.2	נשים
			גיל
31.7	57.5	42.6	35 – 18
38.8	34.1	36.5	50 – 36
29.6	8.5	30.9	67 – 51
42.4	34.8	39.2	ממוצע
			ארץ לידה
64.6	83.0	72.4	ישראל
20.9	10.7	16.0	בריה"מ לשעבר
9.1	3.3	7.3	אסיה - אפריקה
5.4	2.9	4.4	אירופה - אמריקה
34.6	15.4	26.4	עולים חדשים
			מצב משפחתי
17.7	9.8	13.8	נשוי
1.6	0.0	0.9	אלמן
19.1	7.3	14.2	גרוש
61.6	82.9	71.1	רווק
57.1	55.3	57.9	יש בן זוג עובד⁷
			מספר הילדים
84.4	91.9	87.8	0
11.7	6.3	9.3	2 – 1
3.6	1.4	2.6	4 – 3
0.3	0.4	0.3	+5
0.3	0.1	0.2	ממוצע

השוואת מאפייניהם הסוציו דמוגרפיים של המשתתפים בתכניות תב"ת, לכלל אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות ברמות התפקוד הנמוכות, המוצגת בלוח 1.1, על פי נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס, מראה כי קיים ייצוג יתר לגברים בתוכניות תב"ת, בהשוואה לחלקם באוכלוסיית בעלי המוגבלות בכלל האוכלוסייה (60.8% בהשוואה ל- 44.2%). עוד ניתן לראות כי המשתתפים בתוכניות תב"ת הם צעירים יותר בהשוואה

⁶ המספרים אינם מסתכמים לכדי 1472, משום שישנן קטגוריות נוספות שלא נכללו בעיבודים והן מחלה כרונית ונמצא בנסיגה.

⁷ מקרב הנשואים (N = 201)

לכלל אוכלוסיית בעלי המוגבלות – גילם הממוצע של המשתתפים בתוכניות תב"ת הוא 39.2 שנים, בהשוואה ל 48.3 שנים בכלל אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות בתפקודים הנמוכים. ככל הנראה, הדבר מסביר את ייצוג החסר של נשואים בתוכניות תב"ת (13.8% לעומת 73.2% בכלל אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות) ואת ייצוג היתר של רווקים (71.1% בהשוואה ל 10.5% בכלל אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות). כמו כן, למרבית המשתתפים הנשואים בתוכניות תב"ת אין ילדים (87.8% בהשוואה ל 9.1% בלבד בכלל אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות), וממוצע מספר הילדים נמוך משמעותית מאשר בכלל אוכלוסיית הנכים בתפקודים הנמוכים (0.2 בהשוואה ל 3.3).

לוח 1.1: מאפייני אנשים עם מוגבלות בתוכניות תב"ת ומאפייני כלל אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות בתפקוד חלקי ומועט

אנשים עם מוגבלות בתפקוד חלקי ומועט מקור: למ"ס	אנשים עם מוגבלות המשתתפים בתוכניות תב"ת מקור: קובץ תב"ת	
227,000	1,472	סה"כ
100%	100%	סה"כ, באחוזים
		מגדר
44.2	60.8	גברים
55.8	39.2	נשים
48.3	39.2	ממוצע גיל
		מצב משפחתי
73.2	13.8	נשוי
16.3	15.1	אלמן וגרוש
10.5	71.1	רווק
		מספר ילדים
9.1	87.8	0
25.2	9.3	1 – 2
26.2	2.6	3 – 4
39.2	0.3	+5
3.3	0.2	ממוצע

3.2 מאפייני השכלה

בחינת מאפייני ההשכלה של המשתתפים בתוכניות תב"ת מראה כי לרובם (כ - 61%) בין 12 ל- 15 שנות לימוד. השיעור הגבוה של משתתפים בקטגוריית השכלה זו נובע מכך שבמערכת החינוך המיוחד הלימודים נמשכים עד גיל 21 ולא עד גיל 18. ואכן, כרבע מהמשתתפים הינם בוגרי חינוך מיוחד ורק 11% בוגרי אוניברסיטה/מכללה.

עוד ניתן לראות כי כמעט שליש מהמשתתפים הינם בעלי 11 שנות לימוד בלבד, כאשר בקבוצה זו, הנחשבת לבעלת השכלה נמוכה, קיים ייצוג יתר למי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות, בהשוואה למי שהגדירו עצמם כבריאים (37.8% ו - 13.7% בהתאמה). לעומת זאת, בקרב קבוצת בעלי ההשכלה הגבוהה (10% מהמשתתפים שהם בעלי למעלה מ- 16 שנות לימוד), קיים ייצוג רב יותר למי שהגדירו עצמם כבריאים בהשוואה למי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות (16.9% ו - 6.1% בהתאמה).

כאשר בוחנים את 26% האחוזים שבית הספר האחרון שבו הם למדו הוא חינוך מיוחד, ניתן לראות ייצוג רב במידה משמעותית בקבוצה זו למי שהגדירו עצמם כבריאים (56.8%) בהשוואה למי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות (9.8%). לעומת זאת, בקרב כ - 38% שבית הספר האחרון שבו למדו הוא תיכון רגיל, ניתן לראות ייצוג יתר, כמעט פי 2, דווקא למי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות (45.9%) בהשוואה למי שהגדירו עצמם כבריאים (23.9%).

ממצא מעניין נוסף מתייחס לשיעור בעלי תעודת בגרות - בסה"כ שיעור זה עומד על כ 29% מאוכלוסיית תב"ת, כאשר נמצא ייצוג רב יותר בקבוצה זו למי שהגדירו עצמם כמוגבלים (32.5%) בהשוואה למי שהגדירו עצמם כבריאים (20.7%).

לוח 2: מאפייני השכלה באחוזים מסה"כ (N = 1472)

הגדירו עצמם כבעלי מוגבלות	הגדירו עצמם כבריאים	כלל המשתתפים	
738	512	1472	סה"כ
51.5%	35.7%	100%	סה"כ, באחוזים
			שנות לימוד
37.8	13.7	29.1	עד 11
56.0	69.4	60.9	12 - 15
6.1	16.9	10.0	+16
11.4	13.7	12.2	ממוצע
			בית ספר אחרון
16.1	0.8	10.5	יסודי
45.9	23.9	37.8	תיכון
2.6	1.2	2.3	ישיבה
5.7	5.6	6.3	הכשרה מקצועית
13.4	8.0	11.3	אוניברסיטה/מכללה
9.8	56.8	26.4	חינוך מיוחד
0.4	1.4	0.7	כיתה משולבת
6.1	2.4	4.7	אחר
32.5	20.7	29.1	בעלי תעודת בגרות

השוואת מאפייני ההשכלה של המשתתפים בתכניות תב"ת לכלל אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות ברמות התפקוד הנמוכות, המוצגת בלוח 2.2, מראה כי על פניו למשתתפים בתוכניות תב"ת השכלה גבוהה יותר. הפער בא לידי ביטוי בולט במוצע שנות הלימוד (12.2 שנים בקרב משתתפי תוכניות תב"ת לעומת 9.5 שנים בקרב כלל אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות בתפקוד הנמוך), ובשיעור הגבוה יותר של בעלי 12 – 15 שנות לימוד (60.9% בקרב משתתפי תוכניות תב"ת, בהשוואה ל- 47.3% בעלי 11 שנות לימוד ומעלה בקרב אוכלוסיית ההשוואה). אולם, ככל הנראה ההסבר לכך הוא בשיעור הגבוה של משתתפי תוכניות תב"ת הלומדים במסגרות של חינוך מיוחד (קצת יותר מרבע, בהשוואה לשיעורים נמוכים מאוד בכלל האוכלוסייה⁸) שבהן לומדים עד גיל 21 ולא עד גיל 18. עם זאת, שיעור בעלי תעודת בגרות בקרב המשתתפים בתוכניות תב"ת הוא גבוה יותר משמעותית, כמעט פי 3, מאשר בכלל אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות ברמות התפקוד הנמוכות (29.1% ו- 9.7% בהתאמה).

לוח 2.2: השכלת אנשים עם מוגבלות בתוכניות תב"ת והשכלת כלל אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות בתפקוד חלקי ומועט

אנשים עם מוגבלות בתפקוד חלקי ומועט מקור: למ"ס	אנשים עם מוגבלות המשתתפים בתוכניות תב"ת מקור: קובץ תב"ת	
227,000	1472	סה"כ
	100%	סה"כ, באחוזים
		שנות לימוד
עד 10 : 52.7	29.1	עד 11
11 ומעלה : 47.3	60.9	12 – 15
9.5	12.2	ממוצע שנות לימוד
		בי"ס אחרון
38.7	10.5	יסודי
34.7	37.8	תיכון
0.8	2.3	ישיבה
14.4	6.3	הכשרה מקצועית
10.7	11.3	אוניברסיטה/מכללה
	26.4	חינוך מיוחד
°0.6	0.7	כיתה משולבת
	4.7	אחר
9.7	29.1	בעלי תעודת בגרות

⁸ כנראה בשל ייצוג חסר לבעלי פיגור שכלי בסקר החברתי.

⁹ נתון זה מתייחס למי שהשיבו "אחר", ואנו משערים שזה כולל חינוך מיוחד, כיתה משולבת וכדומה.

3.3 מאפייני דיור וניידות

כ – 8% מהמשתתפים בתוכניות הם בעלי רכב, כאשר אין הבדלים בין מי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות לבין מי שהגדירו עצמם כבריאים (ראה לוח 3). רובם המכריע (כ – 90%) של המשתתפים הינם עצמאים ולא נעזרים באחרים לצורכי ניידות. באופן מפתיע, שיעור המשתתפים שהגדירו עצמם כעצמאים מבחינת ניידות הינו גבוה יותר בקרב קבוצת המשתתפים שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות בהשוואה למי שהגדירו עצמם כבריאים (93.9% – 78.6% בהתאמה). בהתייחס למסגרת הדיור, נמצא כי כ- 28% מהמשתתפים הינם עצמאים מבחינת הדיור. בדומה לתמונת המצב המתייחסת לניידות, גם לגבי דיור נמצא כי השיעור של מי שהגדירו עצמם כעצמאים בדיור הינו גבוה יותר בקרב מי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות, בהשוואה למי שהגדירו עצמם כבריאים (34.2% בהשוואה ל 17.6%). ממצאים אלו מרמזים ככל הנראה על חסרונות הדיור העצמי, כמו גם על האופן השונה בו כל אדם עם מוגבלות תופס את מוגבלותו ואת מידת עצמאותו בחיי היומיום. בנוסף לעצמאים בדיור, כ 17% מתגוררים בדיור מוגן (דירה בקהילה בליווי מדריכים) ועוד כ – 27% מתגוררים בבית ההורים. כ - 28% מתגוררים בהוסטל, המהווה על פני רצף זה את הפחות עצמאים. גם כאן מתקבל ממצא מפתיע לפיו שיעור המתגוררים בהוסטל הינו גבוה יותר דווקא בקרב מי שהגדירו עצמם כבריאים (37.9%) בהשוואה למי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות (22.5%).

לוח 3: ניידות ודיור, באחוזים מסה"כ (N = 1472)

הגדירו עצמם כבעלי מוגבלות	הגדירו עצמם כבריאים	כלל המשתתפים	
738	512	1472	סה"כ
51.5%	35.7%	100%	סה"כ, באחוזים
7.9	7.3	7.9	בעלי רכב
מסתייעים באחרים לצורכי ניידות			
93.9	78.6	88.1	עצמאים
1.6	1.2	1.7	נעזרים בבני משפחה המתגוררים עמם
0.3	0.0	0.1	נעזרים בבני משפחה שאינם מתגוררים עמם
0.6	4.2	2.2	נעזרים באחות בתשלום
0.0	0.0	0.1	נעזרים בחבר/שכן
3.7	16.0	7.7	אחר
מסגרת דיור			
34.2	17.6	27.6	עצמאי
25.7	28.1	27.2	בית ההורים
17.6	16.4	17.3	דיור מוגן
22.5	37.9	27.8	הוסטל

3.4 מאפייני הנכות ושיעור מקבלי קיצבאות

כפי שעולה מלוח 4, כמעט כל המשתתפים בתוכניות תב"ת הינם בעלי 40% אחוזי נכות ומעלה, כאשר כ- 36% הינם בעלי 40 – 60 אחוזי נכות, כ- 25% הינם בעלי 75 – 94 אחוזי נכות ועוד כ- 36% הינם בעלי 100% נכות. בשל אחוזי הנכות הגבוהים, אין זה מפתיע כי כ- 91% מהמשתתפים גם מקבלים קצבת נכות (ו- 1.5% מקבלים קצבת אבטלה, הבטחת הכנסה או קצבה אחרת).

מפתיע לגלות עד כמה לא קיימת בהכרח הלימה בין תפיסת האדם את עצמו כבעל מוגבלות לבין הגדרתו כאדם עם מוגבלות על פי חוק. ניתן לראות כי בקרב בעלי אחוזי הנכות הגבוהים- 75 ויותר, כפי שנקבע על ידי המוסד לביטוח לאומי, קיים ייצוג גבוה יותר למי שהגדירו עצמם כבריאים לעומת מי שהגדירו עצמם כמוגבלים. כך למשל, בקרב נכים בעלי 100% נכות, כ- 64% הגדירו עצמם כבריאים בעוד שרק כ- 23% הגדירו עצמם כבעלי מוגבלות. כלומר, בעוד שרשויות המדינה מגדירות את האדם כבעל מוגבלות וכזכאי לקבלת קצבת נכות, פעמים רבות האדם עצמו כלל אינו מגדיר את עצמו כמוגבל, אלא כבריא.

לוח 4: אחוזי נכות וקיצבאות באחוזים מסה"כ (N = 1472)

הגדירו עצמם כבעלי מוגבלות	הגדירו עצמם כבריאים	כלל המשתתפים	
738	512	1472	סה"כ
51.5%	35.7%	100%	סה"כ, באחוזים
			אחוזי נכות ¹⁰
1.1	0.9	0.9	10 – 39
61.4	5.6	36.4	40 – 60
1.4	2.8	1.9	61 – 74
13.2	26.9	24.9	75 – 94
22.8	63.8	35.9	100
			שיעור מקבלי קיצבאות
0.0	0.4	0.1	קצבת אבטלה
92.0	92.4	91.4	קצבת נכות
0.0	0.6	0.4	קצבת הבטחת הכנסה
1.6	0.0	1.0	קצבה אחרת

¹⁰ מבין מקבלי קצבת נכות

בפרק זה מוצגים מאפייניהם התעסוקתיים של 1,472 המשתתפים בתוכניות השונות של תב"ת בתחום נכויות.

תחילה יוצג מצבם התעסוקתי של המשתתפים, תוך התמקדות במאפייני התעסוקה של מי שמועסקים כיום. בהמשך, תוצג ההיסטוריה תעסוקתית ומאפייניהם התעסוקתיים של מי שהועסקו בעבר.

4.1 המצב התעסוקתי כיום

כפי שעולה מלוח 5, מרבית המשתתפים בתוכניות – 74% הינם עובדים, כאשר שיעור העובדים בקרב מי שהגדירו עצמם כבריאים הינו גבוה יותר מאשר בקרב מי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות (84.1% ו – 69.8% בהתאמה). מדובר בשיעורים גבוהים בהרבה ביחס לכלל אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות ברמות התפקוד הנמוכות שבקרבם שיעור התעסוקה עומד על 22.4% בלבד.

כ- 23% מהמשתתפים אינם עובדים, רובם (14.2%) משום שעזבו את העבודה והיתר (9.0%) מכיוון שטרם נקלטו בעבודה. ניתן לראות כי שיעור הבלתי מועסקים בקרב מי שהגדירו עצמם כאנשים עם מוגבלות הינו גבוה יותר משמעותית מאשר בקרב מי שהגדירו עצמם כבריאים (28.7% ו – 13.3% בהתאמה). עוד ניתן לראות כי מקרב כלל הלא עובדים, הרוב עזבו את מקום העבודה לפני כשנה (כ – 47%), כ – 37% לפני כשנתיים ועוד כ- 11% עזבו את מקום העבודה בשנה האחרונה.

בהתייחס לוותק במקום העבודה בקרב מי שעובדים כיום, ניתן לראות כי למרבית המשתתפים ותק של עד 3 שנים – 81.3%, כאשר השיעור של מי שהגדירו עצמם כבריאים והם בעלי ותק זה הינו גבוה יותר באופן משמעותי מאשר בקרב משתתפים שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות והם בעלי ותק זה (96.1% ו – 73.4% בהתאמה). לעומת זאת, שיעור בעלי ותק גבוה יותר של 4 – 6 שנים, עומד על כ – 12% בקרב מי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות, בהשוואה לכ – 4% בקרב מי שהגדירו עצמם כבריאים. בסה"כ, ממוצע הותק במקום העבודה עומד על 3 שנים והוא גבוה יותר בקרב מי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות (3.7 שנים) מאשר בקרב מי שהגדירו עצמם כבריאים (1.9).

הגדירו עצמם כבעלי מוגבלות	הגדירו עצמם כבריאים	כלל המשתתפים	
738	512	1,472	סה"כ
51.5%	35.7%	100%	סה"כ, באחוזים
			מעמד תעסוקתי כיום
69.8	84.1	1174.0	עובד
28.7%	13.3	23.1	לא עובד
19.2	5.5	14.2	מהם: עזב את העבודה
9.5	7.8	8.9	מהם: עדיין לא מועסק
1.5	2.7	2.8	לא עובד – משתתף בקורס או בצבא
			ותק בעבודה¹¹
14.8	38.3	24.6	עד שנה
58.6	57.8	56.7	2 – 3
12.2	3.8	9.3	4 – 6
6.1	0.0	3.4	7 – 9
4.3	0.3	3.9	0 – 13
3.9	0.0	2.0	14 ומעלה
3.7	1.9	3.0	ממוצע וותק
			מועד עזיבת העבודה¹²
9.9	14.6	10.8	בשנה האחרונה
37.7	6.3	46.9	לפני שנה
47.5	14.6	37.0	לפני שנתיים
4.9	2.4	5.2	לפני 3 שנים

¹¹ N = 1045

¹² מקרב מי שעובדים (N = 1045)

¹³ מקרב מי שדיווחו כי אינם עובדים משום שעזבו את מקום עבודתם (N = 324).

4.2 מאפייני תעסוקה עבור מי שעובדים כיום

כפי שעולה מלוח 6, רובם המכריע של העובדים הינם עובדים בלתי מקצועיים – 78.3%, כאשר אין כמעט הבדלים בין שיעור העובדים הבלתי מקצועיים שהגדירו עצמם כבריאים לבין מי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות (80.3% ו- 76.8% בהתאמה).

לאור זאת, אין זה מפתיע כי 96.6% מהמשתתפים תיארו את מעמדם בעבודה כ"רמה לא מקצועית", כאשר שוב אין הבדלים בין מי שהגדירו עצמם כבריאים לבין מי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות. רק 3% תארו את מעמדם כ "רמה מקצועית" ושיעורים אפסיים הגדירו את מעמדם כניהול וכן כאדמיניסטרציה ולוגיסטיקה.

בממוצע, משתתפי התוכניות של תב"ת עובדים 26 שעות עבודה בשבוע, כאשר מי שהגדירו עצמם כבריאים עובדים בממוצע כ- 29 שעות שבועיות ואילו מי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות עובדים 23.5 שעות שבועיות.

לוח 6: מאפייני תעסוקה, באחוזים מסה"כ העובדים כיום (N = 1,045)

הגדירו עצמם כבעלי מוגבלות	הגדירו עצמם כבריאים	כלל המשתתפים	
508	400	1045	סה"כ
49.4%	38.9%	100%	סה"כ, באחוזים
משלח יד			
			אקדמאים
0.6	0.5	0.9	חופשיים וטכניים
0.0	0.3	0.1	מנהלים
		0.1	עובדי פקידות
0.2	1.3	0.7	סוכנים ומכירות
0.8	1.0	0.9	ע. מקצועיים
0.4	1.5	0.9	ע. בלתי מקצועיים
76.8	80.3	78.3	לא יודע
21.3	15.3	18.3	
מעמד בעבודה			
			רמה מקצועית
2.3	3.6	3.0	רמה לא מקצועית
97.5	95.8	96.6	ניהול
0.0	0.3	0.1	אדמיניסטרציה ולוגיסטיקה
0.3	0.3	0.4	
שעות עבודה בשבוע			
			10-0
12.9	8.2	10.2	20-11
32.8	12.7	23.4	30-21
32.0	40.9	39.1	+31
22.3	38.1	27.2	ממוצע
23.5	29.4	26.0	

השוואת מספר נתונים תעסוקתיים בין אוכלוסיית המשתתפים בתוכניות תב"ת לבין כלל אוכלוסיית המועסקים בעלי המוגבלות בתפקודים הנמוכים, מעידה על הבדלים רבים לרעתם של משתתפי תוכניות תב"ת, דבר המעיד על האופי השונה של התעסוקה בקרב משתתפי תוכניות תב"ת בהשוואה לכלל אוכלוסיית הנכים בתפקודים הנמוכים (בתב"ת כמעט 70% עובדים במפעלים מוגנים - ראה לוח 8), כמו גם על מאפייניה השונים של אוכלוסייה זו (רמות תפקוד נמוכות).

בהקשר זה יש לציין כי בשנים הראשונות של תב"ת, מרבית הפעילות היתה במסגרת המפעלים המוגנים, במטרה לקדם ולשדרג אותם, אך לא בהכרח להוציא את העובדים אל מחוץ למפעלים המוגנים (כמו למשל התוכנית "שדרוג מפעלים מוגנים"). עם זאת, בשנים האחרונות ישנה התמקדות של תב"ת בפיתוח תוכניות לשילוב אנשים עם מוגבלות בשוק הפתוח, דבר אשר ככל הנראה ימצא את ביטויו בדו"חות המעקב הבאים.

ניתן לראות ייצוג נמוך של משתתפי תוכניות תב"ת במשלחי יד אקדמאיים, פקידותיים וניהוליים (0.9% ו 0.8% –), בהשוואה לכלל אוכלוסיית הנכים (6.5% ו 17.5%), כמו גם ייצוג רב יותר לבעלי משלחי יד בלתי מקצועיים (78.3%) בהשוואה למועסקים מכלל אוכלוסיית הנכים בתפקודים הנמוכים (14.9%).

עוד ניתן לראות כי המשתתפים בתוכניות תב"ת עובדים בממוצע פחות שעות בשבוע, זאת בהשוואה למועסקים בעלי מוגבלות בכלל אוכלוסיית הנכים ברמות התפקוד הנמוכות – 26 שעות שבועיות בהשוואה ל- 36.5 שעות שבועיות. גם ממצא זה תורם ככל הנראה לפערים בשכר החודשי בין שתי הקבוצות הנדונות. סיכום הממצאים מופיע בלוח 6.6 בהמשך.

לוח 6.6 – מאפייני עבודה של אנשים עם מוגבלות בתוכניות תב"ת ושל כלל אוכלוסיית האנשים עם

מוגבלות בתפקוד חלקי ומועט

אנשים עם מוגבלות בתפקוד חלקי ומועט מקור: למ"ס	אנשים עם מוגבלות המשתתפים בתוכניות תב"ת מקור: קובץ תב"ת	
51,000	1045	סה"כ
100%	100%	סה"כ, באחוזים
		משלח יד
		אקדמאים
6.5	0.9	
12.6	0.1	חופשיים וטכניים
17.5	0.8	מנהלים ועובדי פקידות
20.8	0.9	סוכנים ומכירות
23.9	0.9	ע. מקצועיים
14.9	78.3	ע. בלתי מקצועיים
0.2	18.3	לא יודע
36.5	26.0	ממוצע שעות עבודה בשבוע

4.3 מאפייני תעסוקה בעבר

כפי שעולה מלוח 7, כ- 62% מן המשתתפים בתוכניות שלא היו מועסקים בעת שרואינו, היו מועסקים בשלושת החודשים שקדמו לכניסתם לתוכנית, כאשר השיעור גבוה יותר משמעותית בקרב מי שהגדירו עצמם כבריאים (79%) בהשוואה למי שהגדירו עצמם כמוגבלים (48.8%).

מקרב מי שהיו מועסקים בשלושת החודשים שקדמו לכניסה לתוכנית (n = 682), הרוב (73%) עבדו בהיקף משרה של למעלה מ 70%, עם ייצוג רב מעט יותר למי שהגדירו עצמם כבריאים בהשוואה למי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות (77.4% ו 68.9% בהתאמה). כ- 22% עבדו בהיקף של עד 50% משרה, והיתר עבדו בהיקף משרה שבין חצי משרה לשלושת רבעי משרה.

במהלך השנתיים שקדמו לכניסה לתוכנית, המשתתפים שעבדו לפני כניסתם לתוכנית, עבדו כ- 13 חודשים בממוצע, כאשר הממוצע גבוה יותר משמעותית בקרב מי שהגדירו עצמם כבריאים (17.6 חודשי עבודה) בהשוואה למי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות (9.3 חודשים). כרבע מהמשתתפים שלא עבדו בעת הראיון, כלל לא עבדו בשנתיים שקדמו לכניסה לתוכנית, ועוד כ- 15% עבדו בין חודש אחד לחצי שנה. כ- 43% נוספים עבדו 19 – 24 חודשים בממוצע בשנתיים שקדמו לכניסה לתוכנית. בקרב, מי שהגדירו עצמם כבריאים נמצא שיעור גבוה של בעלי ותק של 19 חודשים ויותר בשנתיים שקדמו לכניסתם לתוכנית, בהשוואה למי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות (62.1% ו 30.6% בהתאמה).

לוח 7: תעסוקה בעבר באחוזים מסה"כ (N = 1,472)

הגדירו עצמם כבעלי מוגבלות	הגדירו עצמם כבריאים	כלל המשתתפים	
738	512	1,472	סה"כ
51.5%	35.7%	100%	סה"כ, באחוזים
48.8	79.0	62.3	היה מועסק בשלושת החודשים שקדמו לכניסה לתוכנית אחוז משרה ¹⁴
n = 241	n = 341	n = 682	
24.1	17.9	22.0	50 -10
7.1	4.7	5.0	70 -51
68.9	77.4	73.0	71 ומעלה
			מספר חודשים שעבד בשנתיים שקדמו לכניסה לתוכנית
41.9	9.4	26.3	0
15.8	9.6	15.5	6 -1
6.5	11.9	8.6	12 -7
5.3	7.0	6.0	18 -13
30.6	62.1	43.5	19-24
9.3	17.6	12.8	ממוצע

4.4 מסגרת תעסוקה בעת הכניסה לתוכנית ומסגרת תעסוקה נוכחית

מסגרת תעסוקה בעת הכניסה לתוכנית

כמחצית מהמשתתפים בתוכניות (52.4%) נמצאו בעת הכניסה לתוכנית במסגרת של תעסוקה מוגנת, כאשר נמצא ייצוג גבוה יותר בתעסוקה מוגנת למשתתפים שהגדירו עצמם כבריאים (59.8%) בהשוואה למשתתפים שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות (45.5%). כ- 22% היו ללא מסגרת תעסוקתית בעת הכניסה לתוכנית ועוד כ- 7% היו בתעסוקה נתמכת, כאשר נמצא ייצוג גבוה יותר בתעסוקה נתמכת למי שהגדירו עצמם כבריאים (12.2%) בהשוואה למי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות (4.5%).

מסגרת תעסוקה נוכחית

בהשוואה בין מסגרת התעסוקה לפני הכניסה לתוכנית לבין מסגרת התעסוקה בעת התוכנית, חלה עליה בשיעור המצויים במסגרת של מפעל מוגן (52.4% בעת הכניסה לתוכנית בהשוואה ל 67.7% בהווה). ככל הנראה מדובר בעיקר במעבר של אנשים ממצב של העדר מסגרת תעסוקתית (22%) אל מסגרת של מפעל מוגן. הדבר בא לידי ביטוי בעובדה כי בבדיקת מסגרת התעסוקה בהווה ירד שיעור המצויים ללא מסגרת לכדי 5.5% בלבד.

¹⁴ מבין מי שהיו מועסקים. היקף התעסוקה נבדק לפי אחוז משרה בה מועסק המשתתף, על פי דיווח שלו.

כמו כן, בבחינת מסגרת התעסוקה בהווה הוכפל שיעור המצויים במסגרת של תעסוקה נתמכת (מ 7% ל 15%), שוב עם ייצוג רב הרבה יותר למי שהגדירו עצמם כבריאים (28.3%) בהשוואה למי שהגדירו עצמם כבעלי מוגבלות (7.8%).

לוח 8 : מסגרת תעסוקה בעת הכניסה לתוכנית ומסגרת תעסוקה נוכחית (N = 1472)

הגדירו עצמם כבעלי מוגבלות	הגדירו עצמם כבריאים	כלל המשתתפים	
738	512	1,472	סה"כ
51.5%	35.7%	100%	סה"כ, באחוזים
			מסגרת תעסוקה בעת הכניסה לתוכנית
2.3	3.7	2.9	בית חרושת
0.1	0.2	0.1	עסק משפחתי
0.6	1.9	1.4	ארגון/מסגרת ציבורית
45.5	59.8	52.4	תעסוקה מוגנת
4.5	12.2	7.2	תעסוקה נתמכת
8.0	1.2	4.9	אשפוז
28.8	14.1	22.2	ללא מסגרת
10.1	6.8	8.8	אחר
			מסגרת תעסוקה נוכחית
2.0	6.6	3.7	בית חרושת
0.0	0.8	0.3	עסק משפחתי
0.7	3.1	2.3	ארגון/מסגרת ציבורית
81.2	47.9	67.7	תעסוקה מוגנת
7.8	28.3	14.9	תעסוקה נתמכת
0.0	0.0	0.0	אשפוז
4.3	7.4	5.5	ללא מסגרת
4.0	5.8	5.5	אחר